

Ірина Малиш
(м. Чернівці)

Науковий керівник к.ф.н Худик К.Г.

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ УЧНЯ ДО КОРЕКТНОГО СПРИЙНЯТТЯ, РОЗУМІННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ВИСЛОВЛЮВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. Наше дослідження присвячене формуванню англomовної фонетичної компетентності учнів 5 класу, які навчаються за програмою Нової української школи і зараз проходять адаптаційний цикл навчання (5-6 класи).

На цьому етапі навчання завданням вчителя англійської мови є «корекція фонетичних навичок, що вже є в учнів.

Можна зробити узагальнений висновок, що на протікання згаданих вище психологічних процесів сприйняття, розуміння й відтворення іншомовного мовлення впливають фізіологічні, інтелектуальні та психологічні особливостей дітей молодшого підліткового віку (10-12 років).

Ключові слова: комунікація, сприйняття, розуміння, відтворення, автоматизація.

***Summary.** The study is devoted to the formation of English-language phonetic competence of 5th-grade students who study under the program of the New Ukrainian School and are currently undergoing an adaptation cycle of training (5th-6th grades).*

At this stage of learning, the task of the English language is to correct the phonetic skills that students already have.

Since the perception and understanding of foreign language speech occurs within the limits of receptive types of speech activity, it should be noted that all these psychological processes of speech are interconnected.

If these psychological processes of speech occur in the native language, then they have a high degree of automation and occur almost simultaneously, without linguistic effort and almost imperceptibly for the student.

The result of perception, understanding and further reproduction is also affected by the nature of speech message – everyday or educational-scientific (the more complex the content of the message in a foreign language, the more difficult it is to understand).

We can make a general conclusion that that the physiological, intellectual and psychological characteristics of children of younger adolescence (10-12 years) affect the course of above-mentioned psychological processes of perception, understanding and reproduction of foreign speech.

Keywords: *perception, understanding, reproduction, automation, communication.*

Щоб розібратись у процесах сприйняття, розуміння та відтворення іншомовного висловлювання, звернемося до вікових особливостей школярів, які навчаються на рівні середньої освіти. Згідно Державного стандарту базової середньої освіти, який набув чинності з 01 вересня 2022 р., для учнів, що навчаються за програмами дванадцятирічної повної загальної середньої освіти, загальна середня освіта включає 2 цикли – адаптаційний (5-6 класи) та базового предметного навчання (7-9 класи), які враховують вікові та індивідуальні особливості розвитку і потреби учнів [1].

Визначимося, що наше дослідження буде присвячене формуванню англомовної фонетичної компетентності учнів 5 класу, які навчаються за програмою Нової української школи і зараз проходять адаптаційний цикл навчання (5-6 класи). Діти цього віку (10-12 років) перебувають у періоді переходу від молодшого шкільного віку до підліткового, який характеризується розвитком пізнавальних процесів: удосконалюється механічна пам'ять, розвивається мислення, що дає поштовх для вдосконалення логічної пам'яті, рефлексії, мовлення, розвитку самоаналізу. Цей період навчання вважається адаптаційним, оскільки учні пристосовуються до нових умов та вимог навчання в основній школі.

Основним новоутворенням періоду вважається відкриття нового рівня самоусвідомлення, «Я-концепції», тобто бажання зрозуміти й усвідомити себе, свої потреби, здібності, схильності, індивідуальність і неповторність, сформувати систему самооцінки,

налагодити спілкування з однолітками [2, с. 35]. Одночасно з тим діти стають емоційно вразливими, імпульсивними, непосидючими. Спостерігається порушення поведінки учнів, виникнення внутрішніх конфліктів через необхідність узгоджувати власні потреби та бажання з існуючими соціальними нормами, очікуваннями дорослих [4, с. 50]. Саме у цей період відбувається усвідомлення дитиною своєї індивідуальності, змінюється її ставлення до навколишнього світу, до себе, до інших людей, відбувається перебудова потреб та мотивів, поведінки.

На думку О. Пасічника, вік 10-12 років є сприятливим до поступового переходу від конкретного до абстрактного мислення, активізації його роботи. Також відбувається набуття пам'яттю логічного характеру, що дозволяє школяреві усвідомлювати внутрішні взаємозв'язки різних процесів та явищ, аналізувати, систематизувати й узагальнювати навчальну інформацію, робити логічні висновки. Природне прагнення учнів 5 класу бути більш самостійними відображається на зростанні в них інтересу до проблемно-пошукової діяльності, що стимулює поступове витіснення репродуктивних видів діяльності продуктивними, з'являється мотив самоосвіти, на основі якого навчальна та пізнавальна діяльність все частіше відбувається самостійно поза межами класної роботи. Мотиваційний компонент навчальної діяльності також зазнає перебудови – учні перетворюються на більш прагматичних, краще усвідомлюють особистісні та практичні цілі навчання. В дітей означеного віку зростає потреба в соціалізації, затвердженні соціального статусу, розширенні соціальних контактів, активному спілкуванні [3, с. 91-93]. Для розвитку комунікативної, а звідси й фонетичної компетентності такі зміни є вкрай сприятливими.

Варто зазначити, що вивчення іноземної мови в початковій школі позитивно впливає на когнітивний та особистісний розвиток здобувачів освіти, оскільки на початок навчання на адаптаційному циклі загальної середньої освіти школярі вже мають досвід іншомовного спілкування в рамках вивчення предмету «Англійська мова», тому на цьому етапі навчання завданням вчителя англійської мови є «корекція фонетичних навичок, що вже є в учнів, у відповідності до фонетичної системи англійської

мови та доповнення її тими елементами вимови, які відсутні в рідній мові учнів» [5, с. 112]. Таке положення прописане також і в «Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (2020).

Відповідно до «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume, 2020), існує декілька рівнів володіння англійською мовою – від A1 до C2, які можуть бути згруповані в три великі категорії: базовий користувач (A1 і A2), незалежний користувач (B1 і B2) і досвідчений користувач (C1 і C2) [53, с. 36]. За умовами Модельної навчальної програми «Іноземна мова 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти [6, с. 13-14] на закінчення 6 класу здобувачі освіти мають володіти англійською мовою на рівні A2, який передбачає наявність наступних сформованих комунікативних умінь, що стосуються фонетичної компетентності: сприймання на слух (розуміння фраз та виразів, що належать до найбільш пріоритетних для школяра тем), усна взаємодія (обмін інформацією на знайомі та звичні теми), усне продукування (відтворення коротких зв'язних висловлювань на пріоритетні теми). При цьому учень може здійснювати короткі соціальні контакти іноземною мовою, які не передбачають повного розуміння почутого з метою підтримки або ініціації розмови. Сама ж вимова того, хто навчається, в цілому є зрозумілою, проте характеризується впливом інших мов на наголос, ритм й інтонаційне оформлення висловлювання. Такі недоліки у спілкуванні пояснюються психологічними особливостями сприйняття, розуміння та відтворення іншомовного мовлення. Розглянемо їх більш детально.

Оскільки сприйняття й розуміння іншомовного мовлення відбувається в межах рецептивних видів мовленнєвої діяльності, а його відтворення – в межах продуктивних видів мовленнєвої діяльності, то необхідно зазначити, що всі ці психологічні процеси мовлення є взаємопов'язаними та відбуваються в наступній послідовності [7, с. 94]:

1) сприйняття мовлення іноземною мовою – являє собою суб'єктивне відображення предметів або явищ навколишнього

світу в результаті їх безпосереднього впливу на органи чуття людини [8, с. 19]. Панівна роль при цьому надається аналізаторній системі (слуховий, зоровий, тактильний (дотиковий), руховий та інші аналізатори, що працюють у комплексі), адже чим більше аналізаторів було задіяно в процесі сприйняття іншомовного мовлення, тим ефективніше воно проходить, і тим кращою буде робота різних видів пам'яті;

2) розуміння мовлення іноземною мовою – являє собою усвідомлення отриманої інформації та її осмислення. При цьому осмислення, як процес установа (у продукуванні) чи відтворення (у рецепції) значеннєвих зв'язків у висловлюванні, включає два етапи – розуміння загальної думки висловлювання та виділення основної суті мовленнєвого повідомлення. Осмислення допомагає учневі повною мірою зрозуміти значення почутого висловлювання, перетворити процес мовлення на свідому та цілеспрямовану діяльність [8, с. 19];

3) відтворення (породження) мовлення – являє собою «складний інтенційно, інтерактивно й ситуаційно зумовлений психічний процес формування висловлювання або повідомлення, який базується на мовній здатності людини, що впливає на її комунікативність й культурну компетенцію» [7, с. 95]; створення нового мовленнєвого повідомлення (задум), його внутрішнє та зовнішнє лінгвістичне оформлення [9, с. 300]. Під час внутрішнього оформлення думки включається важливий психологічний механізм внутрішнього мовлення, на основі якого загальний задум висловлювання трансформується і набуває словесного оформлення.

Якщо ці психологічні процеси мовлення відбуваються рідною мовою, то вони мають високий ступінь автоматизації і протікають практично одночасно, без лінгвістичних зусиль і майже непомітно для учня. За умови протікання вищезгаданих процесів іноземною мовою (особливо в тому разі, коли школяр недостатньо добре володіє англійською мовою) сприйняття, розуміння й відтворення мовлення реципієнтом ускладнюються через «відсутність міцних зв'язків між мовленнєвим задумом та мовними засобами його вираження, які існують у носіїв мови» [9, с. 299]. На результат сприйняття, розуміння й подальшого відтворення також впливає

характер мовленнєвого повідомлення – побутовий чи навчально-науковий (чим складніше за змістом іншомовне повідомлення, тим важче його засвоєння). Таким чином, у тих, хто навчається, виникає низка труднощів – лінгвістичних, граматичних, фонетичних, усунути які допомагає наявність необхідних мовленнєвих навичок.

Можна зробити узагальнений висновок, що на протікання згаданих вище психологічних процесів сприйняття, розуміння й відтворення іншомовного мовлення впливають фізіологічні, інтелектуальні та психологічні особливостей дітей молодшого підліткового віку (10-12 років). Врахування специфіки таких процесів і особливостей під час навчання англійської мови стимулюватиме підвищення ефективності процесу формування фонетичних навичок та їх інтеграції у іншомовну комунікативну діяльність учнів.

Література

1. Беляєва О. Адаптація дітей у 1, 5, 10 класах / упоряд. Т. Червонна. Київ : Шкільний світ, 2008. 128 с.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Електронний ресурс. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>.
3. Костик Є. В. Проблема продукування іншомовного мовлення студентами нефілологічних факультетів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологія. 2018. Вип. 3(71). С. 92-95. DOI: 10.25264/2519-2558-2018-3(71)-92-95.
4. Лозова О. М. Психологічні аспекти засвоєння іноземної мови : навч.-метод. посіб. Київ : Либідь, 2010. 143 с.
5. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
6. Модельна навчальна програма «Іноземна мова 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти / Редько В. Г. та ін. 2021.

- 42с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl/Inoz.mov.5-9-kl.Redko.ta.in.14.07.pdf>.
7. Пасічник О. Вікові особливості учнів 5-6-х класів та їх вплив на добір змісту навчання іноземних мов. Проблеми сучасного підручника. 2020. № 25. С. 88-102. DOI: 10.32405/2411-1309-2020-25-88-102.
 8. Сінельнікова Т. В. Психологічні особливості підлітків – активних користувачів соціальних мереж. Наука і освіта. 2014. №1. С. 50-55. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5848/1/Sanelnikova.pdf>.
 9. Тернієвська Є. Й. Особливості формування англomовної фонетичної компетенції учнів початкової школи. Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика : зб. наук. праць, присвячений 25-річчю кафедри філологічних дисциплін. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2016. Вип. 9. С. 109-113.